

Słowo wstępne

Proponowany Czytelnikowi tom składa się z 11 artykułów autorstwa 12 pracowników naukowych, reprezentujących różne ośrodki, odmienne generacje i różniące się niekiedy w szczegółach podejścia metodologiczne, ale jednocześnie połączonych trwałą pasją naukowego rozpoznawania tej części kultury literackiej XX–XXI wieku, która związana jest z twórczością i działaniami edytorskimi w zakresie książki i czasopiśmiennictwa adresowanymi do odbiorcy dziecięcego i młodzieżowego.

Pierwszą część tomu stanowią studia poświęcone w zasadzie książce i prasie dziecięcej lat 1895–1945 (wyjątek stanowi przeglądowy artykuł Bogumiły Staniów doprowadzający poszukiwania interesujących badaczkę edycji do 2011 roku), kładące szczególny nacisk na mniej dotychczas badawczo rozpoznane obszary i aspekty ruchu wydawniczego. Bogumiła Staniów wnikliwie analizuje obecność na polskim rynku wydawniczym wydań przekładów baśni braci Grimm, zarazem jest to jedyny w tomie szkic odnoszący się do polskich edycji klasycznych utworów literatury dziecięcej powstałych poza naszym krajem. Badaczka uświadamia nam, że baśnie te, opublikowane w oryginale w latach 1812–1815, zostały wydane po raz pierwszy po polsku w 1895 roku, w jednym z najpopularniejszych wyborów do czekały się m.in. aż 18 wznowień w okresie 1956–2000, edycji krytycznej w 1982, a pierwszej na naszym gruncie całkowicie pełnej wersji... dopiero w roku 2010, prawie dwieście lat po ukazaniu się niemieckiego oryginału. Ewa Wójcik, znawczyni lwowskiej problematyki wydawniczej, w swoim studium rejestruje 787 tytułów dla dzieci i młodzieży ogłoszonych w latach 1918–1939 nakładem 43 znanych i 13 zachowujących anonimowość lwowskich instytucji wydawniczych, wśród których bezwzględnie dominowały takie firmy, jak Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Książnica Polska / Książnica-Atlas i Spółka Nakładowa „Odrodzenie”. Przedmiotem artykułu Sabiny Kwiecień jest portret wydawanego od maja 1928 do listopada 1936 roku dziecięco-młodzieżowego dodatku do syjonistycznego krakowskiego „Nowego Dziennika”, ukazującego się w języku polskim, stanowiący nie tylko interesujący przyczynek do wiedzy o prasie krakowskiej, ale także głos do historii niezbyt dobrze jeszcze rozpoznanej badawczo międzywojennej literatury polsko-żydowskiej. Małgorzata Chrobak, literaturoznawczyni, za pomocą właściwych swojej dyscyplinie narzędzi badawczych zarysowuje cechy, dzieje i rozwój swoistego quasi-gatunku, jakim okazuje się „lotnicza” młodzieżowa proza międzywojenna, reprezentowana m.in. przez twórczość Kornela Makuszyńskiego, Marii Kann czy Marii Wardasówny. W obszar chronologiczny drugiej wojny światowej wkracza studium

Krzysztofa Woźniakowskiego, poświęcone „dziecięcemu” wycinkowi specyficznej „powielaczowej” aktywności wydawniczej ówczesnego polskiego uchodźstwa na Węgrzech i twórczości jedynej pisarki dla dzieci w tym środowisku – zupełnie dziś zapomnianej Marii Grażyny Ławrukianiec.

Druga część tomu odnosi się do zjawisk po II wojnie światowej, przy czym uwaga piszących koncentruje się zarówno na okresie Polski Ludowej, jak i czasach najbardziej współczesnych. Grażyna Lewandowicz-Nosal przedmiotem swoich obserwacji czyni edycje przeznaczonych dla teatrzyków amatorskich przedwojennych religijnych sztuk dla dzieci, wznawianych niekiedy w latach 1945–1950 z charakterystycznymi zmianami wymuszonymi tak przez nowe realia społeczno-polityczne, jak i działania cenzury, aż wreszcie z początkiem lat 50. całkowicie usuniętych z repertuaru wydawniczego oraz bibliotek szkolnych i publicznych. Artykuł Renaty M. Zając stanowi próbę identyfikacji, rejestracji i analizy czasopism popularnonaukowych adresowanych do dzieci, które ukazywały się w latach 1945–1989. Sylwia Borowik z kolei próbuje wyodrębnić specyficzną, wielokształtną kategorię edukacyjnych książek – popularyzujących sztukę i związane z twórczością artystyczną zagadnienia muzealne czy wystawiennicze – pojawiających się na polskim rynku wydawniczym w XXI wieku. Przedmiotem analiz i interpretacji szkicu Marcina Kani i Wandy Matras jest tylko jedna pozycja literacka – wydany w 2006 roku *Liliowy Bór* Adama Szafranca (inspirowany tragiczną śmiercią 6-letniego chłopca Brajana Chlebowskiego, który zginął, wzywając podczas pożaru domu straż pożarną), a będący próbą stworzenia zbeletryzowanego i osadzonego w baśniowych po części realiach przewodnika dla dzieci dotyczącego zachowania się w sytuacjach ekstremalnych, wydany w interesującej i nietypowej szacie graficzno-typograficznej.

Trzecia część proponowanego czytelnikowi tomu przynosi dwie rozprawy wykraczające chronologicznie i treściwo poza ramy określone w częściach poprzednich. Urszula Lisowska-Kożuch podejmuje problematykę analizy i interpretacji oryginalnych form pracy bibliotecznej z młodym czytelnikiem czy użytkownikiem biblioteki, takich właśnie jak wymienione w tytule kamishibai, booktalking i storytelling. Wreszcie Jacek Ladorucki stara się zaprezentować wielostronny wkład łódzkiego bibliologa Janusza Dunina-Horkawicza (1931–2007) w interdyscyplinarne badania nad książką dziecięcą, podkreślając specyfikę i „osobność” jego poglądów i warsztatu w tym zakresie.

Tom studiów wieńczę dwie recenzje publikacji ściśle związanych z jego problematyką.

Redaktorzy wyrażają nadzieję, że zamieszczone tu studia, przy całym swoim zróżnicowaniu, dotyczą obszarów nowych lub dotychczas wstępnie jedynie spenetrowanych w interdyscyplinarnych badaniach nad kulturą literacką, książką i prasą dziecięcą XX–XXI wieku i wnoszą w jej poznawanie pewien istotny wkład. Szczególne wyrazy wdzięczności należą się P.T. Recenzentom, których wnikliwie uwagi pozwoliły uniknąć pomyłek, udoskonalić autorskie teksty oraz znacząco wpłynęły na ostateczną kompozycję tomu.